

มรดกพ่อขุนรามคำแหง
ศิลาจารึกสุโขทัย
หลักที่ 1

บททั่วไป

ก่อนที่จะศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับศิลาจารึกหลักนี้ ควรทำความเข้าใจในหัวข้อเรื่องต่อไปนี้ไว้ด้วย เพื่อเป็นพื้นฐานการศึกษาต่อไป

ประวัติ ศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเคส์ เล่าไว้ว่า “เมื่อ พ.ศ. 2376 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงผนวชมาแต่รัชกาลที่ 2 ประทับอยู่ที่วัดราชาธิวาสเสด็จขึ้นไปทรงตั้งทางมณฑลฝ่ายเหนือถึงเมืองพิษณุโลก เมืองสวรรคโลกแลเมืองสุโขทัย เมื่อเสด็จไปถึงเมืองสุโขทัยครั้งนั้น ทอดพระเนตรเห็นศิลาจารึก 2 หลัก คือศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง (หลักที่ 1) และศิลาจารึกภาษาเขมรของพระธรรมราชาลิไทย (หลักที่ 4) กับพระแท่นมณังคศิลา อยู่ที่เนินปราสาท ณ พระราชวังสุโขทัยเก่า ราษฎรเห็นสรรวบุษานับถือกันว่าเป็นของศักดิ์สิทธิ์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวดำรัสถามว่าของทั้งสามสิ่งนั้นเดิมอยู่ที่ไหน ใครเอามารวบรวมไว้ที่นั่น ก็หาได้ความไม่ ชาวสุโขทัยกราบทูลแต่ว่า เห็นรวบรวมอยู่ตรงนั้นมาแต่ครั้งปู่ย่าตายาย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพิจารณาเห็นว่า เป็นของสำคัญทั้งไว้จะเป็นอันตรายเสีย จึงโปรดฯ ให้ส่งลงมายังกรุงเทพฯ เก็บเอาไว้ที่วัดราชาธิวาสทั้งสามสิ่ง พระแท่นมณังคศิลานั้น ก่อทำเป็นแท่นที่ประทับไว้ที่ตรงใต้คันทะฆาตใหญ่ข้างหน้าพระอุโบสถ ครั้นเสด็จมาประทับอยู่ ณ วัดบวรนิเวศ โปรดฯ ให้ส่งหลักศิลาทั้งสองหลักนั้นมาด้วย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพยายามอ่านหลักศิลาของพ่อขุนรามคำแหงเอง โปรดฯ ให้สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ พร้อมด้วยล่ามเขมรอ่านแปลหลักศิลาของพระธรรมราชาลิไทย ได้ความทราบเรื่องทั้งสองหลัก ครั้นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสวย

ราชย์เมื่อ พ.ศ. 2397 ต่อมาจึงโปรดฯ ให้ย้ายพระแท่นมณังคศิลามาก่อนแทนประดิษฐานไว้ที่หน้าวิหารพระคันธารราช ในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม อยู่มาจนในรัชกาลปัจจุบันนี้ เมื่องานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภช ใน พ.ศ. 2454 จึงโปรดฯ ให้ย้ายไปทำเป็นพระแท่นเศวตฉัตรราชบัลลังก์ ประดิษฐานไว้ในพระที่นั่งสุทิวลาปราสาท ปรากฏอยู่ในทุกวันนี้¹ ส่วนหลักศิลา 2 หลักนั้น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดฯ ให้ย้ายจากวัดบวรนิเวศ เอาเข้าไปตั้งไว้ที่ศาลารายในวัดพระศรีรัตนศาสดารามข้างคานเหนือพระอุโบสถหลังที่ 2 นับแต่ทางตะวันตก ตั้งอยู่ที่นี้ต่อมาช้านาน² (ประชุมจารึกสยาม ภาคที่ 1 หน้า 7-8) ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2466 เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระที่นั่งศิวโมกษพิมาน (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ) ในพระราชวังบวรสถานมงคลให้เป็นที่ตั้งหอพระสมุดวชิรญาณ ในปี พ.ศ. 2467 จึงได้ย้ายหลักศิลาจารึกมาเก็บรักษาไว้ที่พระที่นั่งศิวโมกษพิมาน ครั้นต่อมาถึง พ.ศ. 2508 ได้ย้ายศิลาจารึกทั้งหมดไปเก็บรักษาไว้ที่หอวชิราวุธ (หอสมุดแห่งชาติเก่าที่ด้านตะวันออกวัดมหาธาตุ) จนถึงปัจจุบัน

ลักษณะและขนาด หลักศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมีลักษณะเป็นแท่นศิลาเรียบรูปสี่เหลี่ยม สูง 1 เมตร 11 เซนติเมตร มีคำจารึกทั้ง 4 ด้าน สูง 59 เซนติเมตร กว้าง 35 เซนติเมตร ด้านที่ 1 และที่ 2 มีด้านละ 35 บรรทัด ด้านที่ 3 และที่ 4 มีด้านละ 27 บรรทัด รวมเป็น 124 บรรทัด จารึกหลักนี้อยู่ในสภาพดีที่สุด เกือบจะไม่มีอักษรตัวใดลบเลือนถึงกับเสียความ.

ความย่อ เรื่องที่มีในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงนี้ แบ่งออกได้เป็นสามตอน ตอนที่ 1 ตั้งแต่บรรทัดที่ 1 ถึง 18 เป็นเรื่องพ่อขุนรามคำแหงเล่าประวัติของพระองค์ตั้งแต่ประสูติจนได้เสวยราชสมบัติ ใช้คำ (สรรพนาม) ว่า “กู” เป็นพื้น ตอนที่ 2 ไม่ได้ใช้คำว่า “กู” เลย ใช้คำว่า “พ่อขุนรามคำแหง” เล่าเรื่องประวัติเหตุต่างๆ แลธรรมนิยมในเมืองสุโขทัย เรื่องสร้างพระแท่นมณังคศิลา เมื่อ ม.ศ. 1214 เรื่องสร้างพระมหาธาตุเมืองศรีสัชชนาลัย เมื่อ ม.ศ. 1207 แลที่สุด เรื่องการประดิษฐ์อักษรไทยขึ้น เมื่อ ม.ศ. 1205 ตอนที่ 3 ตั้งแต่ด้านที่ 4 บรรทัดที่ 12 ถึงบรรทัดสุดท้ายเข้าใจว่าได้จารึกภายหลังหลายปี

¹ คือ พ.ศ. 2467 (ร. 6) แก่กับนี้ (พ.ศ. 2516) พระแท่นนั้นประดิษฐานอยู่ที่พระที่นั่งอนันตสมาคม พระราชวังดุสิต โดยย้ายมาตั้งแต่รัชกาลที่ 7.

² คูเทศนาพระราชประวัติสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน 4 รัชกาล (หน้า 306-7) ทั่ว.

เพราะตัวหนังสือไม่เหมือนกับตอนที่ 1 แลที่ 2 คือตัวพยัญชนะสืบกว่า ทั้งสระที่ใช้ก็ต่างกันบ้าง ตอนที่ (ที่ 3) เป็นคำสรรเสริญแด่พระเกียรติคุณพ่อขุนรามคำแหง แลกล่าวถึงอาณาเขตเมืองสุโขทัยที่แผ่ออกไปในครั้งกระโน้น (ประชุมจารึกสยาม ภาคที่ 1 หน้า 52)

ผู้จารึก ผู้แต่งศิลาจารึกนี้ เห็นจะเป็นพ่อขุนรามคำแหงทรงแต่งเองถ้ามีฉะนั้น ก็คงตรัสสั่งให้แต่งขึ้นแลจารึกไว้ มูลเหตุที่ให้จารึกไว้คือเมื่อม.ศ. 1214 ได้สกัดกระดานหินพระแท่นมณังคศิลา ประโยชน์ของพระแท่นมณังคศิลานี้ คือในวันอุโบสถ¹ พระสงฆ์ได้ใช้สวดพระปาติโมกข์² แลแสดงธรรม ถ้ามิใช่วันอุโบสถพ่อขุนรามคำแหงได้ประทับนั่งพระราชทานราโชวาทแก่ข้าราชการบริพารแลประชาราษฎรทั้งปวงที่มาเฝ้า แลเมื่อ ม.ศ. 1214 (พ.ศ. 1835) นั้น เป็นปีที่สำคัญมากในรัชกาลของพ่อขุนรามคำแหง เพราะเป็นปีแรกที่ได้แต่งราชทูตไปเมืองจีน (ประชุมจารึกสยาม ภาคที่ 1 หน้า 52)

ภาษาและอักษร ภาษาที่ใช้จารึกเป็นภาษาไทย มีคำเขมรและคำบาลีสันสกฤตบ้างเล็กน้อย คำไทยที่ใช้มีทั้งคำโดดและคำคู่ ประโยคคำพูดเป็นเอกัตถ์ประโยคเป็นพจน์ มีความกะทัดรัด สำนวนโวหารไพเราะและซึ้งมาก ศิลาประโยคคำพูดคล้ายกับภาษาถิ่นทางภาคอีสานและภาคพายัพในปัจจุบัน ส่วนอักษรนั้น พยัญชนะบางตัวมีรูปคล้ายอักษรไทยน้อย แต่สระมีขนาดเท่าพยัญชนะ ใช้เขียนไว้ข้างหน้าพยัญชนะที่ออกเสียงและอยู่ในระดับบรรทัดเดียวกันกับพยัญชนะ การเขียนก็เขียนจากซ้ายไปขวาตามแบบสากลนิยม หลวงวิจิตรวาทการกล่าวไว้ว่า “วิธีเขียนหนังสือไทยที่พ่อขุนรามคำแหงบัญญัติขึ้นนั้น เขียนสระอยู่บรรทัดเดียวกันกับพยัญชนะ ไม่เอาสระไว้บนไว้ล่างเหมือนแบบขอม ความจริง วิธีเขียนอย่างพ่อขุนรามคำแหงนี้ตรงกับแบบของยุโรป ซึ่งเป็นที่ประหลาดใจยิ่งนักว่า พ่อขุนรามคำแหงไม่รู้หนังสือยุโรปเลย เหตุไฉนจึงไปมีความกึกตรงกันเข้าได้” (ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง ฉบับพิมพ์ พ.ศ. 2477)

ประโยชน์ ศิลาจารึกเป็นของสำคัญมากในทางโบราณคดี คือในสมัยเมื่อยังไม่มีหนังสือพงศาวดารหรือตำนาน นอกจากศิลาจารึกแล้วก็ไม่มีอะไรที่จะให้รู้ว่าพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ไหนทรงพระนามว่ากระไร แลเสวยราชย์เมื่อไร แม้ในสมัยนี้มีหนังสือพงศาวดาร

¹ หมายถึงวันรักษาศีลอุโบสถ คือวันพระเช่นวันขึ้น 8 ค่ำ เป็นต้น—ผู้เรียบเรียง.

² ที่จริงไม่ใช่สวดพระปาติโมกข์ แต่หมายถึงการสวดมนต์และแสดงธรรม—ผู้เรียบเรียง.

หรือตำนานก็คือ ศิลปจารึกก็ยังเป็นประโยชน์มาก เพราะศักราชในพงศาวดาร ไทยมากมก
คลาดเคลื่อนหลาย ๆ ปี ความที่ปรากฏในศิลาจารึกเป็นเครื่องช่วยแก้ไขพงศาวดารหรือ
ตำนานได้คืออย่างที่สุดในทางโบราณคดี อีกประการหนึ่ง ศิลปจารึกมีประโยชน์ที่จะให้เรา
รู้เรื่องตำนานของปราสาทหรือวิหารที่ได้จารึกไว้นั้น ๆ แลบางที่อาจรู้เรื่องภูมิประเทศแลพง-
ศาวดารอันมิได้ปรากฏ ณ ที่อื่นด้วย (ประชุมจารึกสยามภาคที่ 1 หน้า 3)

เฉพาะศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงนี้มีความสำคัญมากเพราะเป็นเอกสารหลักฐาน-
แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยในสมัยสุโขทัยนั้น มีความเป็นอยู่อย่างไร มีการปกครองระ-
บอบไหน มีกำหนดอาณาเขตแค่ไหน มีความเจริญรุ่งเรืองเพียงใดอันนับได้ว่าเป็นเอกสาร
ที่ทรงคุณค่ามหาศาล ทั้งในด้านวรรณคดี อักษรศาสตร์ รัฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ นิติ-
ศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์ เป็นต้น ตลอดจนจารึกประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติกันอยู่ในสมัยนั้น

ในด้านวรรณคดี ย่อมเป็นที่ยอมรับกันว่าศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงเป็นวรรณ-
กรรมชิ้นแรกของไทยที่เป็นมรดกตกทอดมาถึงคนไทยในปัจจุบัน แม้จะเป็นเรื่องสั้นมีข้อ
ความจารึกเพียง 124 บรรทัด แต่ได้บรรจุเนื้อหาที่เป็นสาระไว้มากมาย มีความไพเราะ
และรสซึ่งตามแบบฉบับวรรณคดี ด้านอักษรศาสตร์ ก็ให้ความรู้เกี่ยวกับอักษรวิธ
ที่พ่อขุนรามคำแหงทรงปรับปรุงขึ้นใช้ในสมัยนั้น ด้านรัฐศาสตร์ ก็ช่วยให้ทราบว่าพ่อขุน-
รามคำแหงทรงเป็นนักปกครองที่อยู่ใกล้ชิดกับราษฎร หรือเข้าถึงประชาชนอย่างแท้จริง โดย
ทรงเปิดโอกาสให้ราษฎรไปสนทนาระวังร้องทุกข์ได้ทุกโอกาส ทรงพระอุทิศสละพระราชทาน
พระบรมราโชวาทแก่ลูกเจ้าลูกขุนหรือข้าราชการ ข้าราชการบริพารเป็นนิตย์ ทั้งทรงดำรงอยู่ใน
ฐานะเป็นครูอาจารย์สั่งสอนไพร่ฟ้าประชาชนด้วยพระเมตตากรุณาเป็นที่ตั้ง จึงกล่าวได้ว่าการ
ปกครองสมัยพ่อขุนรามคำแหงนั้น เป็นการปกครองระบอบปีติวาทิไทย คือแบบพ่อปกครอง
ลูก อันทำให้อาณาจักรสุโขทัยเป็นดินแดนแห่งความสงบสุขและมีความเข้มแข็ง ดังคำจารึก
บอกไว้ว่า “แต่คนอันมีในเมืองไทย ด้วยรู้ ด้วยกลัว ด้วยกลัว ด้วยหาญ ด้วยแคะ ด้วยแรง
หากนเสมอมิได้ อาจปราบฝูงข้าศึก มีเมืองกว้างขวางหลาย” ในด้านประวัติศาสตร์ ก็แสดง
ให้เห็นว่ากษัตริย์ราชวงศ์สุโขทัยหรือกษัตริย์ราชวงศ์พระร่วง ได้ทรงสถาปนาอาณาจักรสุโข
ทัยขึ้น อันทำให้ชนชาติไทยมีอิสระ มีเอกภาพ เป็นเอกราชสมบูรณ์ มีอาณาเขตกว้างใหญ่
ไพศาลยิ่ง ด้านนิติศาสตร์ ก็ช่วยให้ทราบว่าพ่อขุนรามคำแหงทรงดำรงมั่นอยู่ในหลัก

ยุคธรรม โปรคพระราชทานสิทธิเสรีภาพ สมภาพแก่ไพร่ฟ้าประชาชนอย่างกว้างขวาง ด้าน เศรษฐศาสตร์ ก็ประจักษ์ว่าการเศรษฐกิจในสมัยนั้นอุดมสมบูรณ์ การดำเนินการเศรษฐกิจ ก็เป็นไปอย่างเสรี ดังที่จารึกบอกไว้ว่า “เมืองสุโขทัยนี้ดี ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว เจ้าเมือง บ่เอาจกอบในไพร่ลู่ทาง เพื่อนจูงวัวไปค้า ชีมาไปขาย ไครจกไครค้าข้างค้า ไครจกไครค้ำม้าค้ำ ไครจกไครค้ำเงือกค้ำทองคำ” ด้านจารึกประเพณี ก็ทำให้เห็นว่าชาวไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหง นั้น นอกจากจะยึดถือจารึกประเพณีคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เช่น ให้ทานรักษาศีล พัง ธรรม เจริญภavana และทอศกฐินเป็นต้นแล้ว ยังคงมีประเพณีถือผีและบูชาผีอันเป็นประ- เเพณีดั้งเดิมอยู่ด้วย¹

นักปราชญ์กับศิลาจารึกไทย ศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเคส์ กล่าวไว้ว่า “ในบรรดา นักปราชญ์ทั้งปวง พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นพระองค์แรกที่ทำให้บุคคล อื่นเห็นคุณค่าประโยชน์ของศิลาจารึกในสยามประเทศนี้ ด้วยเมื่อพระองค์ยังทรงผนวชอยู่ ได้เสด็จขึ้นไปทางมณฑลฝ่ายเหนือ ได้พบศิลาจารึก 2 หลัก คือจารึกของพ่อขุนรามคำแหง หลัก 1 และจารึกของพระธรรมราชาพระญาติไทยหลัก 1 ที่ในเมืองสุโขทัยเก่า แลได้โปรด ให้เอาลงมาไว้ในกรุงเทพฯ ทรงพยายามอ่านจารึกนั้นได้ความตลอดแล้ว ทรงแสดงแก่นัก เรียนชาวยุโรป เซอร์ ยอนเบาริง เป็นคนแรกที่ตีพิมพ์ตัวอย่างหลักศิลาจารึกของพ่อขุน- รามคำแหง เมื่อ พ.ศ. 2400 กับทั้งลายพระราชหัตถ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้า- อยู่หัว ทรงแปลและอธิบายด้วยคำในศิลาจารึกนั้นเป็นภาษาอังกฤษ”

“ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2408 นายบัสเตียนชาวเยอรมัน ได้พิมพ์คำแปลหลักศิลาจารึก ของพ่อขุนรามคำแหงเป็นภาษาอังกฤษ”

“ถึงรัชกาลที่ 5 เมื่อในระหว่าง พ.ศ. 2425 ถึง 2428 นายพันตรีแอโมนิเอ ชาว ฝรั่งเศส เป็นผู้สำเร็จราชการกรุงกัมพูชา ได้เที่ยวตรวจหาศิลาจารึกเขมร มาจนในเมืองไทย นับว่าเป็นชาวยุโรปคนแรกที่เสาะหาตามลำดับ แลได้รวบรวมต้นฉบับที่คัดลอกไว้ นั้นส่งไป เก็บไว้ในหอพระสมุดเมืองปารีส”

“ท่านศาสตราจารย์ ฟินด์ ได้กล่าวไว้ว่า “ที่จริง นายพันตรี แอโมนิเอนี้ ได้ตั้ง ใจหาจำเพาะศิลาจารึกของเขมรเป็นสำคัญ จารึกของไทยไม่ได้ตั้งใจค้นหา เป็นแต่เมื่อพบ

¹ สำหรับประโยชน์อื่น ๆ อีก ให้ดูในปาฐกถาเรื่องศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงโดย ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช.

เข้าก็คัดลอกไว้ แลในสมัยนั้นตำเนจารึกภาษาไทยที่คัดลอกเอาไปกรุงปารีสก็ไม่มีใครเอา เป็นรื้ออ่าน ต่อมา มองตีเออ ปาวิ ฝรั่งเศส เป็นผู้รับรื้อรวบรวมจารึกของไทย มองตีเออ ปาวิ ได้คัดลอกตำเนจารึกในกรุงเทพฯ แลที่เมืองเชียงราย เชียงใหม่ ลำพูน แลหลวงพระ- บาง รวม 31 หลัก แลมอบฉบับสำเนาที่คัดลอกเหล่านั้นให้บาทหลวงฉมิธที่เมืองฉะเชิงเทรา แปลเป็นภาษาฝรั่งเศส ที่จริงสำเนาแปลแต่คำแปลของท่านบาทหลวงนั้นยังบกพร่องอยู่มาก แต่ก็ยังนับว่าดี เพราะเป็นคนแรกที่ได้ลงมืออ่านบรรดาศิลลาจารึก (ของไทย) หนังสือ มิซียง ปาวิ ที่บาทหลวงฉมิธ ได้รวบรวมคำแปลศิลาจารึกนั้น ผู้ที่ศึกษาทางโบราณคดีก็ยังได้ใช้ เป็นประโยชน์มาก เพราะมีทั้งรูปถ่ายและภาษาเดิมเขียนด้วยอักษรโรมัน ซึ่งชาวยุโรปอาจอ่าน ได้

ต่อมา มองตีเออ ฟุรี เนอโร ชาวเขียนฝรั่งเศส ซึ่งมาเที่ยวเมืองไทยเมื่อ พ.ศ. 2434 ได้ตำเนศิลาจารึก 16 หลัก ไปลงพิมพ์ทั้งรูปทั้งภาษาเดิมแต่คำแปลหนังสือนี้เรียกว่า เสียมองเชียง (สยามในอดีต) จารึกภาษาไทย บาทหลวงฉมิธเป็นผู้แปลเป็นภาษาฝรั่งเศส แต่จารึก มทร ม, บารท. นักปราชญ์ฝรั่งเศสได้รับรื้อแปล นอกจากหนังสือของ มิซียง ปาวิ แลเสียมองเชียง 2 เล่ม ซึ่งกล่าวมาแล้ว ไม่มีหนังสืออื่นซึ่งชาวยุโรปจะใช้ศึกษาเรื่อง ศิลาจารึก (กรุงสยาม) หนังสือ 2 เล่มนี้เป็นหนังสือที่จริง แต่ทว่าได้แต่งมานานแล้ว บาง แห่งก็ไม่ถูกต้อง เพราะฉะนั้น ควรจะมีใครทำการในเรื่องนี้ต่อไป คือแก้ไขข้อที่ผิด ๆ นั้น ให้ถูกต้อง จะเป็นประโยชน์มากที่สุด” ความประสงค์ของศาสตราจารย์ ฟิโนต์ ที่กล่าวมานี้ มีผู้เห็นชอบด้วย แลได้ทำการสำเร็จบ้าง คือ โปรเฟสเซอร์ บร็คเล อเมริกัน ได้ชำระแลพิมพ์ คำแปลศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง ในจดหมายเหตุของสยามสมาคม เมื่อ พ.ศ. 2452 แลข้าพเจ้าผู้เรียบเรียงประชุมศิลาจารึกนี้ ได้พิมพ์ศิลาจารึกครั้งกรุงสุโขทัยบางหลัก ในจด หมายเหตุของสยามสมาคม แลจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยฝรั่งเศสเมืองซานออย”

“ยังมีผู้ที่ได้อุตสาหะค้นหาศิลาจารึกในเมืองไทยอีก 2 คน คือ นายพันตรี ลูเนท เดอ ลา ยงเกียร์ ฝรั่งเศสคนหนึ่ง เมื่อ พ.ศ. 2450 ได้พบศิลาจารึกที่สำคัญ ๆ หลายหลัก แล ได้คัดลอกส่งไปยุโรป อีกคน 1 คือ นายพันตำรวจตรี ไช เกนฟาเคน ชาวเดนมาร์ก เป็นผู้ ซึ่งได้เอาใจใส่เที่ยวค้นหาของโบราณในมณฑลนครราชสีมาแลอีสานในเวลาเมื่อเป็นนาย ตำรวจภูธรประจำราชการอยู่ทางนั้น ได้พบโบราณสถานแลโบราณวัตถุเป็นอันมาก การ เสาะหาแลอ่านแปลจารึกในเมืองไทยซึ่งชาวยุโรปโดยมากเป็นฝรั่งเศส ได้กระทำมีเรื่องปรากฏ ดังนี้”

“ฝ่ายข้างไทยนอกจากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อันควรยกย่องว่า พระองค์เป็นนักกฤตศิลป์ในการตรวจศิลาจารึกไทยตั้งกล่าวมาแล้ว ยังมีผู้ซึ่งได้เขาเป็นรัฐชน ขวายเป็นให้เกิดประโยชน์ในการตรวจศิลาจารึกไทยต่อมาอีกหลายพระองค์คือ”

“สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ ได้ทรงช่วยพระบาท สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแปลหลักศิลาจารึกภาษาเขมรของพระบรมราชาธิไทย แลได้ ทรงคัดลอกรวบรวมศิลาจารึกอื่นไว้อีกมาก พระองค์ ๑”

“พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลปัจจุบันนี้ (ร. ๖) เมื่อยังดำรงพระยศเป็น สมเด็จพระยุพราช เสด็จไปเมืองกำแพงเพชร เมืองสุโขทัย เมืองสวรรคโลก เมื่อ พ.ศ. 2451 ได้ทรงค้นหาสถานที่ต่าง ๆ สอดกับศิลาจารึกสุโขทัย พระราชทานพระบรมราชาธิบายไว้ใน หนังสือเรื่อง เทียวเมืองพระร่วง ซึ่งทรงพระราชนิพนธ์ในครั้งนั้นพระองค์ ๑”

“พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำรงราชานุภาพ ได้ทรงสอบศิลาจารึกสุโขทัย เทียบกับเรื่องพงศาวดาร ประทานอธิบายไว้ในคำอธิบายเรื่องพระราชพงศาวดารฉบับพระ- ราชหัตถเลขา เมื่อ พ.ศ. 2457 พระองค์ ๑”

“ผู้เอาใจใส่ศึกษาศิลาจารึกไทย ยังต้องขอบพระเดชพระคุณพระบาทสมเด็จพระ จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการที่รวบรวมแลรักษาศิลาจารึกทั้งปวง เหตุด้วยพระองค์ทรง พระราชดำริห์แลโปรดฯ ให้จัดการนั้นขึ้นเป็นเติมมา ดังปรากฏเรื่องอยู่ในจดหมายเหตุ ซึ่งจะ แสดงต่อไปข้างหน้า ถ้าไม่ทรงจัดการนั้นไว้ บ้านนี้ศิลาจารึกก็เห็นจะเป็นอันตรายเสียแล้ว เป็นอันมาก เพราะเหตุต่าง ๆ เช่นถูกพวกชาวบ้านนอกเอาไปใช้เป็นที่ดินถมถมกัน” (ประชุมจารึกสยาม ภาคที่ ๑ หน้า 3-5)

นักปราชญ์อีกท่านหนึ่งซึ่งจะลืมเสียมิได้ก็คือ ท่านศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเบต์ ชาว ฝรั่งเศส ผู้เชี่ยวชาญภาษาตะวันออก ได้เข้ามาดำรงตำแหน่งบรรณารักษ์ใหญ่ ในหอพระ- สมุดสำหรับพระนคร เมื่อ พ.ศ. 2460 ท่านผู้นี้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถมากได้ปฏิบัติงาน สำเร็จผลเป็นคุณประโยชน์แก่ประเทศไทยเป็นอันมาก ถึงที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรม พระยาคำรงราชานุภาพ ได้ทรงเล่าไว้ว่า

“หอพระสมุดสำหรับพระนคร ได้ศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเบต์ มาพอเหมาะแก่การ ศึกษาก่อนนั้นมา หอพระสมุดฯทำการรวบรวมแลพิมพ์หนังสือต่าง ๆ เป็นสำคัญต่อมาอีก

ชั้นหนึ่ง ได้เริ่มเกี่ยวข้องกับวิสาสะกับวิทยาลัยและหอสมุดสำหรับบ้านเมืองในนานาประเทศ
ด้วยการแลกเปลี่ยนหนังสือกันและกันเป็นต้น แต่ส่วนการสอบสวนหาความรู้เรื่องโบราณ
คดีที่ยังลึกลับ เช่นตรวจอ่านศิลาจารึกของโบราณอันมีอยู่ในประเทศนี้หอพระสมุดยังได้ลงมือ
ทำไม่ ศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเคส์ ได้ศึกษาและเคยมีหน้าที่ในการอย่างนั้นมา แต่อยู่ใน
เอกอลฝรั่งเศสที่เมืองซานอย เมื่อหอพระสมุดฯ ได้ศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเคส์ มา ก็ได้เริ่ม
ตรวจค้นโบราณคดีที่ยังลึกลับชั้นอีกอย่างหนึ่งสำเร็จผลพืงเห็นได้หนังสือประชุมศิลาจารึกที่พระ
ยาราชนกุล (อวบ เปาโรหิตย์) รับพิมพ์ เมื่อ พ.ศ. 2467 เป็นตัวอย่าง และยังมีคอนอื่นซึ่งยัง
มิได้พิมพ์อยู่อีก ล้วนเป็นการเกิดขึ้นเมื่อได้ศาสตราจารย์ ยอช เซเคส์ มารับราชการอยู่ใน
หอพระสมุดฯ นอกจากนั้น ศาสตราจารย์ ยอช เซเคส์ เป็นผู้สื่อสารเชื่อมการตรวจค้น
โบราณคดีให้เจริญขึ้นเป็นอันคืบมา จนถึงพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดฯ ให้
ตั้งแผนการตรวจค้นโบราณคดีเพิ่มขึ้นในหน้าที่กรรมการหอพระสมุดฯ สำหรับพระนครอีกอย่าง
หนึ่ง เมื่อ พ.ศ. 2466 ครั้นถึงรัชกาลปัจจุบันนี้ (ร. 7) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระ
ราชดำริว่ากรรมการหอพระสมุดฯ ได้จัดการต่าง ๆ เจริญเป็นหลักฐานมั่นคงหลายอย่าง มิได้
เป็นแต่เพียงจัดหอสมุดทั้งแต่ก่อน จึงทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้สถาปนาขึ้นเป็น ราชบัณฑิตย
สถาน มีหน้าที่เป็นพนักงานตรวจตราและทำนุบำรุงวิชาความรู้ในเรื่องวรรณคดี โบราณคดี
ศิลปการกับจักษุพิพิธภัณฑสถานสำหรับพระนครด้วย เมื่อตั้งราชบัณฑิตยสถานขึ้น ศาสตรา
จารย์ ยอร์ช เซเคส์ ก็ได้รับตำแหน่งเป็นสภาเลขานุการฝ่ายต่างประเทศ รับราชการใน
ตำแหน่งนั้นต่อมา เพราะความชอบที่ได้มีมา ศาสตราจารย์ ยอช เซเคส์ ได้รับพระราชทาน
เครื่องอิสริยาภรณ์มงกุฎสยาม ชั้นที่ 3 ข้างเผือกชั้นที่ 4 กับทั้งเหรียญคุณงามความดี เข็มศิลปวิทยา
ฝ่ายรัฐบาลฝรั่งเศสก็ได้ให้เครื่องอิสริยาภรณ์เชวลิเอ ลียงองคองเนอ และอิสริยาภรณ์กรุงกัมพูชา
ชั้นที่ 3 เป็นเกียรติยศด้วย” (พระนิพนธ์ค่านาในหนังสือเรื่อง โบราณวัตถุในพิพิธภัณฑ
สถานสำหรับพระนคร ฉบับพิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2471)

เมื่อศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเคส์ กลับไปประเทศฝรั่งเศสแล้ว ผู้เชี่ยวชาญอีกท่าน
หนึ่งได้รับงานด้านศิลาจารึกต่อมา คือ ศาสตราจารย์ ฉ่ำ ทองคำวรรณ โดยได้รับราชการ
ในตำแหน่งหน้าที่นั้นมาตั้งแต่ พ.ศ. 2473 ท่านผู้นี้เป็นผู้มีความรู้ในภาษาเขมรไทยเป็นอย่างดี
และมีความรู้ในภาษาลาว บาลี สันสกฤต อังกฤษ ฝรั่งเศส พอสสมควรได้อ่านและแปลประชุม

ศัลยาจารึกภาคที่ 3 หลักภาษาเขมร ต้นนิษฐานเทียบการเขียน เทียบอักษรไทยกับอักษรขอม ในสมัยพ่อขุนรามคำแหง อักษรวิธีของพ่อขุนรามคำแหง อายตนิบาตภาษาเขมรเทียบภาษาไทย แบบศักราชต่าง ๆ ได้รับหน้าที่การงานพิเศษหลายตำแหน่ง คือ ได้เป็นอาจารย์สอนภาษาเขมรกับอ่านจารึก ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และที่คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นกรรมการชำระปทานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานและเป็นกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและโบราณคดี สำนักนายกรัฐมนตรี และเมื่อ พ.ศ. 2511 ได้รับพระราชทานปริญญาคุณวุฒิบัณฑิต (โบราณคดี) กิตติมศักดิ์ ได้ถึงอนิจกรรม เมื่อ พ.ศ. 2512

สำหรับเจ้าหน้าที่อ่านและแปลศัลยาจารึกในปัจจุบันนี้ได้แก่นายประสาร บุญประคอง เปรียญธรรม 5 ประโยค บรรณารักษ์โท กองหอสมุดแห่งชาติ ท่านผู้นี้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ มีอุทิศหาหวิริยะภาพเป็นอย่างดี.